

Tijd om stappen te zetten met zout water

Door klimaatverandering krijgen boeren meer te maken met verzilting van de landbouwgrond. Spoelen met zoet water wordt steeds duurder. Waarom geen aardappelen verbouwen in Noord-Fryslân die beter tegen zout kunnen?

Opinie

Pier Vellinga

Wie wordt niet somber van alle geluiden die ons afgelopen maanden rond het klimaat en water bereiken? Als alles tegenzit, stijgt de zee de komende tachtig jaar met een tot drie meter, meldde de Delta-commissaris vorige maand. Het KNMI laat weten dat we straks iedere drie jaar zo'n droge zomer als in 2018 moeten verwachten. Volgens Wetterskip Fysslân wordt het steeds moeilijker voldoende zoet water naar de Waddenkust te brengen om de zoute kwel weg te spoelen. Ondertussen is het project Boeren meten water gestart met schrikbarende resultaten. Het water onder in de sloot is vaak veel zouter dan gedacht.

Dankzij grote hoeveelheden water uit het IJsselmeer lukt het om Fryslân in droge tijden voldoende zoet te houden. Maar hoe lang is dit houdbaar? Overijssel en Gelderland willen ook IJsselwater net als de tuinders in Zuid-Holland. En dan hebben we het nog niet eens over de drinkwaterbedrijven.

Bovendien, wanneer de huidige kosten van het spoelen met zoet water worden doorberekend in de productiekosten van de boer dan ontstaan er ongetwijfeld problemen. De winstgevendheid van landbouwbedrijven in kwelgebieden komt onder druk te staan. Nu worden de kosten van het waterbeheer voor het grootste deel betaald door alle burgers samen via de, inderdaad stijgende, waterschapslasten. Er komt een tijd dat deze vorm van landbouwsubsidie onderwerp van discussie wordt.

Gelukkig dat er over het hele jaar meer dan genoeg regenwater valt in ons land. We kunnen daar veel slimmer mee omgaan. Een voorbeeld: in droge tijden spoelen we bij Harlingen veel zoet water naar buiten. Tegelijkertijd komt er bij het schutten van schepen veel zout water naar binnen. Met een aantal extra voorzieningen kan dat flink verminderd worden. Ook kunnen we zoet water veel beter vasthouden als grondwater of in nieuwe meren

op plaatsen waar zomers de behoefte het grootst is. In Zeeland wordt het regenwater vastgehouden in de bodem door het creëren van 'zoetwaterlenzen', zoet water in de bodem dat drijft op de zoutere onderlaag. Zeeland kent ook 'waterboeren', boeren die geld verdienen met het vasthouden en bewaren van zoet water, voor zichzelf en collega's.

Met dit soort maatregelen kunnen we in ieder geval tijd kopen om na te denken over wat ons te doen staat wanneer de zee verder stijgt, de zomers nog droger worden en het doorspoelen met zoet water nog duurder wordt.

Noord-Friese pootaardappelen

Noord-Fryslân is dankzij de vruchtbare grond en de zoute zeewind erg geschikt voor het telen van pootaardappelen. De zeewind onderdrukt mogelijke plantenziekten. Samen met goed ondernemerschap leidde dit er toe dat Nederland wereldwijd de grootste exporteur is van pootaardappelen. Dit willen we natuurlijk graag zo houden. Maar hoe passen we ons aan?

Gangbare plantenvariëteiten blijken meer zout te kunnen verdragen dan gedacht. Gedwongen door de droogte van afgelopen zomer werd in België brak water gebruikt voor het besproeien van gewassen die dreigden te verdrogen. De schade viel nogal mee. En Saltfarm Texel laat zien dat alle gangbare gewassen een aantal variëteiten kennen die beter dan gemiddeld bestand zijn tegen zout water.

Dat zou ons natuurlijk niet mogen verbazen. Onze voorouders, in de tijden van terpen, verbouwden graan in gebieden die regelmatig overstromden door de zee. Zouttolerantie was voorheen bij vele gewassen aanwezig. Die eigenschap is bij veel variëteiten door veredeling verloren gegaan.

De oudste bietensoorten groeiden het beste op brakwatergronden. Van quinoa is bekend dat die een uitstekende opbrengst heeft onder zoute condities. Dat geldt ook voor broccoli. Ook haver kent variëteiten die beter dan gemiddeld tegen zout water kunnen. Dat levert boeren nieuwe mogelijkheden zeker nu haver, quinoa en broccoli in toene-

Medewerkers van biologisch-dynamisch landbouwer Jurjen Bruinsma oogsten broccoli op een perceel bij Sexbierum. Onder de noemer Wadden Geluk teelt hij gewassen op de Friese klei, die groeien met de zilte lucht van de waddenwind. Foto: Niels de Vries

Onze voorouders, in de tijden van terpen, verbouwden graan in gebieden die regelmatig overstromden

mende mate in trek zijn bij de consument.

Natuurlijk vraagt zo'n aanpassing veel meer dan de introductie van andere variëteiten. Zout water en vette klei gaat niet goed samen. Met meer zand in de bodem, kan ze meer zout verdragen zonder structuurverlies. Je zult dus de grondsoorten moeten uitzoeken die zich lenen voor een verdere ontwikkeling van 'zilte landbouw'. Ook vraagt zilte landbouw om andere meststoffen, bijvoorbeeld zeewier en om andere waterbeheertechnieken.

Binnendijkse mosselen

Er zijn nog heel ander mogelijkheden, zoals aquacultuur: het binnendijks telen van kokkels of mosselen. Dat lijkt gek, maar dat wordt snel normaal wanneer blijkt dat deze teelten per hectare meer opleveren

dan het telen van pootaardappelen. Maar ook aquacultuur doe je niet zomaar. Voor een goede opbrengst moet er veel voedselrijk waddenwater stromen over de mossel- en kokkelbedden. Het vraagt meer dan een gaatje in de dijk.

Het probleem van verzilting speelt ook elders in de wereld. Meer dan vierhonderd miljoen hectare aan landbouwgrond wereldwijd, meer dan honderd keer de oppervlakte van Nederland, heeft een sterk verminderde of geheel geen opbrengst vanwege te zoute gronden. Elk jaar komt daar een half miljoen hectare bij door slecht beheer en klimaatverandering.

In de kustgebieden van Egypte en Bangladesh gaat het om gebieden groter dan Nederland die te zout zijn voor toepassing van de gebruikelijke variëteiten van graan en groenten.

Door verzilting en de te verwachten bevolkingsgroei neemt de vraag naar geschikte landbouwgronden flink toe. Dat biedt grote mogelijkheden voor boeren, ondernemers en kenniswerkers die weten hoe je op enigszins zoute gronden voedsel kan verbouwen of die de zouttolerante variëteiten van granen, groenten en pootaardappelen kunnen leveren.

Natuurlijk kunnen we in Nederland en Fryslân nog een tijdje vooruit met het verbeteren van het zoetwaterbeheer en daarin moeten we zeker investeren. Maar hoelang

hebben we nog? Hoelang blijft de burger bereid te betalen voor het steeds duurder wordende zoetwaterbeheer?

Snel een proefgebied

Om op tijd in te spelen op de veranderende omstandigheden en boeren een toekomst te geven, moeten we nu ook investeren in zoute landbouw. Waarom niet zo spoedig mogelijk een geschikt gebied van enkele honderden hectares (een klein poldertje) als proefgebied inrichten? Daarin kunnen ondernemers, boeren, zaadbedrijven en kennisinstellingen experimenteren met voedsel, zaad- en pootgoedproductie onder zilte of zout water omstandigheden. Ook binnendijkse aquacultuur zou daarin mogelijk moeten zijn. Dit lijkt mij bij uitstek een interessante maar ook belangrijke taak voor waterschap, provincie, boerenorganisaties, natuurbeheerders en kennisinstellingen samen. Zoiets moet toch vóór 2020 geregeld kunnen worden?

► Pier Vellinga is Portefeuillehouder Klimaat en Water Wadden-academie

► Als een van de sprekers op de internationale conferentie Littoral van 22 tot 25 oktober op Hogeschool Van Hall Larenstein in Leeuwarden pleit Vellinga voor meer investeringen in zilte landbouw op de Waddenkust